

Imenovanje i oslovljavanje u medijskom i političkom diskursu

Kozarić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:766202>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Engleskog jezika i književnosti

Marija Kozarić

Imenovanje i oslovljavanje u medijskom i političkom diskursu

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Engleskog jezika i književnosti

Marija Kozarić

Imenovanje i oslovljavanje u medijskom i političkom diskursu

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 25. lipnja 2021.

Marija Kozarić, 012222 3130

ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FUNKCIONALNI STILOVI HRVATSKOG JEZIKA.....	3
2. 1. Književnoumjetnički stil	5
2. 2. Razgovorni stil	6
2. 3. Znanstveni stil	6
2. 4. Administrativni stil.....	7
2. 5. Publicistički stil.....	9
3. PRAGMATIČKI POJAM ULJUDNOSTI.....	12
4. NAČINI IMENOVANJA I OSLOVLJAVANJA U HRVATSKOM JEZIKU – METODOLOGIJA I ISTRAŽIVANJE.....	19
4. 1. Imenovanje i oslovljavanje u medijskom diskursu	20
4. 2. Imenovanje i oslovljavanje u političkom diskursu.....	29
4. 3. Usporedba načina imenovanja i oslovljavanja	35
5. ZAKLJUČAK	37
6. LITERATURA.....	39
7. IZVORI	40
8. PRILOZI.....	40

SAŽETAK

Cilj je ovog rada analizirati i utvrditi razlike u imenovanju i oslovljavanju ženskih i muških osoba u medijskom i političkom diskursu. Na početku rada medijski i politički diskurs smjestit će se u odgovarajući funkcionalni stil hrvatskog jezika, a u svrhu kontekstualizacije definirat će se i ostali funkcionalni stilovi te njihova osnovna obilježja. Potom će se pobliže definirati i objasniti teorije uljudnosti i teorija obraza koje će poslužiti kao pragmatička podloga istraživanju. Izvori za istraživanje mrežne su stranice dnevnih novina te politički portali. Metodologija istraživanja i analiza podataka donose se u četvrtom poglavlju ovog diplomskog rada. U radu se promatra upotreba različitih načina imenovanja pet hrvatskih političarki u odnosu na pet hrvatskih političara u medijskom i političkom diskursu.

Ključne riječi: funkcionalni stilovi, teorije uljudnosti, teorija obraza, medijski diskurs, politički diskurs

1. UVOD

Komunikacija je temelj uspješnih međuljudskih odnosa. Ljudi su socijalna bića i njihov je život nezamisliv bez komunikacije s drugim ljudima. Osim toga, komunikacija je bitan faktor u stvaranju osobnog identiteta jer se on gradi u interakciji s drugima te nam je o njemu samome potrebna povratna informacija. Cijeli život učimo specifične komunikacijske vještine koje nam pomažu u građenju interpersonalnih odnosa i poboljšavaju našu kvalitetu života i uspjeh u struci. Osim interpersonalnih, razvijaju se i naše intrapersonalne vještine, točnije sposobnost upravljanja i izražavanja vlastitih emocija i stavova.

U interakciji s drugima može doći do aktiviranja strategija uljudnosti ili s druge strane, strategija neuljudnosti. Tom tematikom bavi se pragmatika, disciplina koja proučava jezično djelovanje, a ponajviše teoretičari Geoffrey Leech, Stephen C. Levinson i Penelope Brown. Glavni predmet promatranja ovog diplomskog rada bit će upravo teorije uljudnosti, odnosno teorija obraza i narušavanja istoga u medijskom i političkom diskursu.

U prvom će se dijelu opisati funkcionalni stilovi u hrvatskom jeziku, opisat će se problematika raslojavanja i isprepletanja funkcionalnih stilova, kao i pripadnost medijskog i političkog diskursa određenom funkcionalnom stilu. Osim toga, sažet će se osnovna obilježja svih stilova, a nešto detaljnije opisat će se administrativni i publicistički stil jer su i oni predmet istraživanja ovog diplomskog rada.

U nastavku se donosi teorijski pregled teorija uljudnosti koje je razvio Geoffrey Leech i teorije obraza Brown i Levinsona te će se opisati kako dolazi do narušavanja Leecheovih maksima i narušavanja obraza pri komunikaciji. Nadalje, donose se savjeti kako izbjeći kršenje Leecheovih maksima i narušavanje govornikova ili sugovornikova obraza.

Okosnicu diplomskog rada čini istraživanje medijskog i političkog diskursa, odnosno istraživanje načina imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki i političara u medijskom i političkom diskursu. Istraživane su mrežne stranice dnevnih novina *Večernji list*, *24sata*, *Index.hr* te *PolitikaPlus*, *Objektivno.hr* i *Nacional*. Analiza je provedena na ukupno 2100 pojavnica od kojih se 1050 odnosi na hrvatske političarke, a 1050 na hrvatske političare. Osnovna je pretpostavka veća pojavnost strategija neuljudnosti pri imenovanju i oslovljavanju ženskih osoba u odnosu na muške osobe. U posljednjem se poglavlju ovog diplomskog rada donosi zaključak na temelju analiziranog korpusa te se očekuje potvrda osnovne pretpostavke, ali i ostalih pretpostavki: 1) s obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku (tj. bogatiju morfosintaksu i pragmatiku načina imenovanja ženskih osoba) očekuje se potvrda rodne različitosti i jezične agresije u

promatranim diskursima, 2) i u medijskom i u političkom diskursu prevladavat će stilski neutralni načini imenovanja i oslovljavanja, 3) u medijskom diskursu bit će više primjera kojima se aktiviraju strategije neuljudnosti i narušavanje obraza nego u političkom diskursu, 4) češće će se u tim primjerima ostvarivati negativni pragmatički učinci poput pejorativnosti ili ironije.

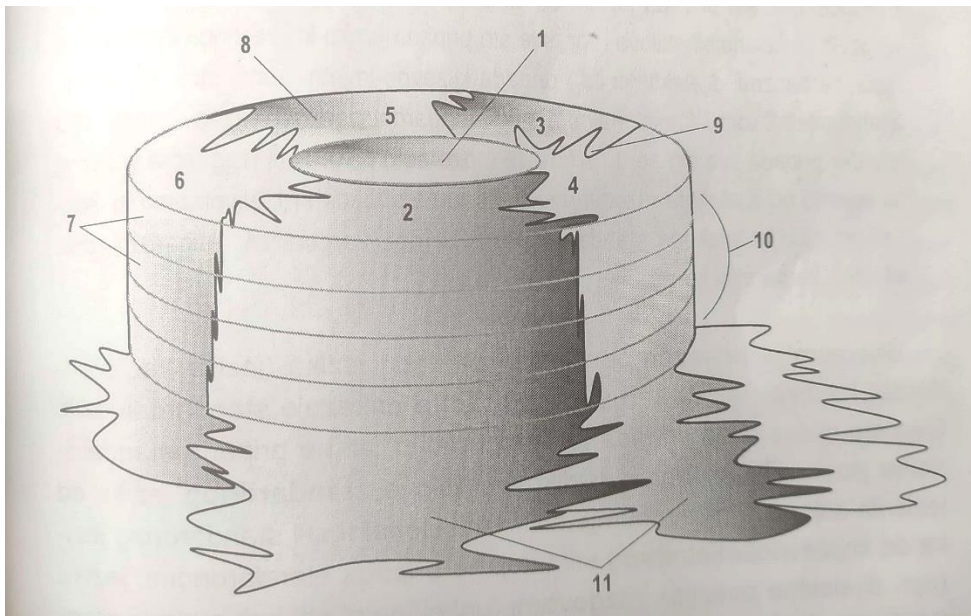
2. FUNKCIONALNI STILOVI HRVATSKOG JEZIKA

Funkcionalna raslojenost jedna je od istaknutijih značajki hrvatskog jezika. Pet je općeprihvaćenih, „školski“ podijeljenih (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 230) funkcionalnih stilova: književnoumjetnički, razgovorni, publicistički, administrativni i znanstveni stil. Podjela je utemeljena na odnosu tih stilova prema normi i stupnju individualne slobode, što književnoumjetnički stil čini najneobvezatnijim normom, ali u njemu je velik stupanj dopuštene individualnosti. Znanstveni je stil prema tome strogo određen normom, a individualna je sloboda nepoželjna.

Kako bi se izbjegle moguće nedoumice ili nejasnoće, treba načiniti distinkciju između jezika kao standarda i jezika kao sustava pa prema tome i razliku između stilova standardnog jezika i jezičnih stilova poput, primjerice, razgovora na dijalektu. Josip Silić u svojoj je knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika* (2006) proučavao funkcionalne stilove hrvatskoga standardnog jezika, a na samom početku upozorava na važnost razlikovanja standarda i sustava oslanjajući se na (poslije)sosirovsku lingvistiku. Jezik kao sustav izjednačuje s jezikom (*langue*), dok je jezik kao standard izjednačen s govorom (*parole*). (Silić, 2006: 17) Nadalje, jezik kao sustav podliježe lingvističkim zakonitostima (implicitne norme) koje su isključivo jezične, a jezik kao standard sociolingvističkim zakonitostima (eksplicitne, svjesne, planske norme) koje su i jezične i društvene. Dakle, jezik kao sustav nije isto što i jezik kao standard, ali oni su međusobno uvjetovani – nema sustava bez standarda, ali ni standarda bez sustava. U jezik kao sustav ne ulazi ništa što nije jezično, on je neutralan prema povijesti naroda, tradiciji, kulturi i civilizaciji, prema književnosti, vjeri ili bilo čemu što uvjetuje identitet naroda. Za sustav ne postoje dijalektizmi ni provincijalizmi, za razliku od jezika kao standarda. (Silić, 2006: 20) Standardni jezik, dakle, uređen je eksplicitnom normom, točnije, pravilima koja propisuju pravopis i gramatika te popisom koji donosi normativni rječnik. Služenje standardnim jezikom za pojedinca ponekad uključuje određeni napor, standardni se jezik mora učiti. Normu standardnog jezika utvrđuju i potvrđuju stručnjaci na fakultetima, organizacijama, povjerenstvima i sl. Standardni jezik potreban je svakomu tko želi obavljati djelatnosti u javnom sektoru, u školstvu, znanosti, novinama itd. (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 19). Bitnim značajkama standardnog jezika smatraju se autonomnost (hrvatski standardni jezik ne podudara se ni s jednim od triju hrvatskih narječja, ni s jednim od šesnaest dijalekata, ni s jednim mjesnim govorom), svjesna normiranost (uređen je pravilima i popisom), višefunkcionalnost (njegova je funkcija višestruka, postojanje pet funkcionalnih stilova), stabilnost u prostoru (standardni jezik kao sredstvo nesmetane komunikacije govornika iz bilo kojeg dijela Hrvatske) te elastična stabilnost u vremenu (poželjne

što manje promjene u standardnom jeziku) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005:22–27). Silić zaključuje da je standardni jezik polifunkcionalan zato što je život koji prati polifunkcionalan. Nitko ne govori standardom kao cjelinom, nego samo jednom od njegovih funkcija, onom funkcijom koju zahtijeva situacija ili društvena djelatnost pojedinca, jer „nije život onaj koji prati jezik, nego je jezik onaj koji prati život.“ (Silić, 2006: 38)

Zanimljiv shematski prikaz funkcionalnih stilova u obliku torte (Slika 1.) donose Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005: 25), a prikazan je i odnos jezika kao standarda i jezika kao sustava.

Slika 1. *Shematski prikaz funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika*

Brojevine oznake na shematskom prikazu označuju:

1. neutralni standardni jezik zajednički svim funkcionalnim stilovima,
2. književnoumjetnički funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika,
3. razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika,
4. publicistički funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika,
5. administrativni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika,
6. znanstveni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika,
7. slojevi torte označuju žanrovska raslojavanja unutar pojedinih funkcionalnih stilova koji u potpunosti pripadaju standardnome jeziku,

8. krema na gornjoj, okrugloj površini torte, označuje one elemente pojedinih funkcionalnih stilova koji u potpunosti pripadaju standardnomu jeziku,

9. neravne granice među funkcionalnim stilovima pokazuju da ih nije uvijek lako odijeliti; u mnogim se elementima preklapaju npr. književnoumjetnički i publicistički funkcionalni stil hrvatskog jezika,

10. krema na bočnome dijelu torte označuje rubne jezične slojeve, one elemente koji nisu posve ušli u standard, ali koje standard ne odbacuje potpuno (npr. *kupaona*),

11. krema koja curi s torte više ne pripada torti, tj. standardnomu hrvatskom jeziku, označuje ono što pripada jeziku, ali ne pripada standardu pa tako ni kojemu od njegovih funkcionalnih stilova (npr. sve što pripada jeziku književnoga djela pripada književnoumjetničkomu stilu, ali ne književnoumjetničkomu funkcionalnom stilu standardnog jezika). (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 25–26)

Svaki od pet funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika ima svoje značajke i zakonitosti, ali stilovi nisu nužno odvojeni. Granice među stilovima nisu jasno ocrtane, ti skupovi često nisu strogo zatvoreni, točnije neki stilovi mogu imati ista obilježja. U sljedećim će se poglavljima opisati književnoumjetnički, razgovorni, administrativni i znanstveni stil hrvatskoga standardnog jezika, a nešto detaljnije govorit će se o publicističkom stilu koji će biti i glavnim predmetom istraživanja.

2. 1. Književnoumjetnički stil

Prvi od pet funkcionalnih stilova koji će se u ovome radu opisivati jest književnoumjetnički, koji Silić (2006: 97) naziva još i beletrističkim stilom. Taj je stil najmanje uvjetovan normama što znači da ima najveću individualnu slobodu. Također, za razliku od ostalih funkcionalnih stilova, književnoumjetnički stil nije karakteriziran imitiranjem, on je inovativan, njegova je uloga da osmišljava i preosmišljava. (Silić, 2006: 100) Sve što se u književnoumjetničkom funkcionalnom stilu upotrebljava ne može se smatrati pogrešnim upravo zbog njegove karakteristike da nije vezan normom. U njemu su vidljivi i neki nerealni gramatički oblici poput onoga u pjesmi Paje Kanižaja *žirafnuti* (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 233). Često se rabe poetizmi, sinonimi, tuđice, strane riječi, intertekstualnost, frazemi, poslovice, ali i složene sintaktičke strukture. Vrlo je široka upotreba glagolskih vremena, a najistaknutija je njegova značajka upotreba stilskih sredstava. (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 233–237)

2. 2. Razgovorni stil

Razgovorni stil ne obuhvaća samo usmeni, već i pisani govor. Kada je riječ o pisanome govoru, razgovorni se stil očituje u raznim zapisima, pismima ili bilješkama, a njegov se sadržaj temelji na događajima i pojavama iz stvarnoga, svakodnevnog života. Odlikuje ga nepripremljenost, spontanost i neslužbenost. Nadalje, svojstven mu je konkretan način mišljenja, kako ističe Silić (2006: 109) što opravdava činjenicu da se u njemu nalazi najviše ekspresivnih i emocionalnih izraza. Kada je riječ o razgovornom funkcionalnom stilu, Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005: 240–242) ističu važnost razlikovanja jezika kao standarda i jezika kao sustava, odnosno je li ono što se javlja u razgovornom funkcionalnom stilu prihvatljivo razgovornom funkcionalnom stilu standardnog jezika:

„Dok npr. možemo reći da se sklanjanje pridjeva na –ov i –ev prema određenoj promjeni može prihvatiti u razgovornome funkcionalnome stilu standardnog jezika, pitanje je možemo li prihvatiti i rečenicu *Došao je s vlakom.* (...) U razgovornome se stilu upotrebljavaju razgovorni naglasci (npr. naglasak na posljednjemu slogu u riječi student, poglavar) i razgovorni leksik. Pitanje je jesu li to dopustive značajke razgovornoga funkcionalnog stila standardnog jezika.“ (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 240–241)

Silić (2006: 108–118) nadalje ističe kako je jedna od značajki razgovornog stila standardnog jezika njegova štedljivost koja se očituje na svim razinama: na leksičkoj, fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj. Prvenstveno se očituje u dijalogu, a vidljiva je pri korištenju gesta i mimike koje služe kao kompenzacija jezičnih sredstava. Karakteristična je upotreba određenog umjesto neodređenog oblika pridjeva, izjednačava se instrumental sredstva i instrumental društva, korištenje zamjenice *koji* bit će u funkciji označivanja i živog i neživog, rijetka je upotreba glagolskih priloga, česte su i eliptične rečenice koje također potvrđuju ekonomičnost razgovornog funkcionalnog stila. Nadalje, nisu rijetki ni pleonazmi koji su rezultat spontanosti, a karakterizira ga i red riječi koji uključuje nepravilan položaj enklitike (u odnosu na standardni jezik) što dovodi do činjenice da je redosljed riječi u razgovornome stilu nešto slobodniji nego u ostalim funkcionalnim stilovima.

2. 3. Znanstveni stil

Za razliku od književnoumjetničkog funkcionalnog stila, znanstveni funkcionalni stil ima najmanju mogućnost odstupanja od norme, a individualna je ograničenost najveća. Razlog je tomu, objašnjava Silić, vladavina zakona logičkog ustroja misli koji u znanosti prevladavaju, koji

omogućavaju da se i njezin sadržaj i njezin izraz organiziraju strogo logički. (Silić, 2006: 43) Znanstveni stil karakteriziraju objektivnost i apstraktnost, a u skladu s tim upotrebljavaju se nešto apstraktniji infinitiv, izvanvremenski prezent, izvanvremenski futur i nesvršeni glagolski oblici, potom treće lice jednine, drugo lice jednine čije je značenje uopćeno i prvo lice jednine, tzv. „autorsko mi“. Nadalje, vidljivo je češće korištenje srednjeg roda, jednina apstraktnih imenica i jednina konkretnih imenica koje znače opći pojam. Znanstveni je stil ekonomičan, racionalan i objektivan stoga se rijetko susreće bilo kakav oblik ponavljanja. Za razliku od književnoumjetničkog stila gdje ponavljanje služi kako bi se što naglasilo, u znanstvenome se stilu naglašavanje, odnosno upozoravanje na karakter tvrdnje ili teze, protutvrdnje ili antiteze rabe konstrukcije s obrnutim redosljedom obavijesnoga subjekta i obavijesnoga predikata. Naposljetku, Silić upozorava da „onaj tko bdije nad jezikom znanstvenoga stila (lektor) mora usko surađivati s onim komu taj jezik pripada [znanstvenik].“ (Silić, 2006: 64)

2. 4. Administrativni stil

Agresivnost je jedna od najistaknutijih karakteristika administrativnog stila. Administrativni stil jedan je od najraširenijih stilova te zbog toga najviše i utječe na ostale funkcionalne stilove u hrvatskom standardnom jeziku. Često se, navodi Silić (2006: 65), administrativni stil izjednačava s hrvatskim standardnim jezikom, što nije točno. Administrativnim stilom koriste se djelatnici u uredima, djelatnici diplomacije, državne uprave, politike, ekonomije, industrije, trgovine, njime se pišu službeni dokumenti, zakoni, pravilnici, računi itd. Upravo zbog te raznovrsnosti administrativni stil može se podijeliti na nekoliko podstilova: zakonodavno-pravni (zakoni, statuti, ustavi, odluke, odredbe, rješenja, naredbe), društveno-politički (rezolucije, povelje, deklaracije, programi, referati, priopćenja, izjave), diplomatski (komunikeji, note, demarši, protokoli, memorandum, izjave, zabilješke, poslanice), poslovni (ugovori, dogovori, dopisi, certifikati, specifikacije, računi, narudžbe, uplatnice, fakture) i personalni (molbe, žalbe, autobiografije, oporuke, punomoći, upitnici, ankete, formulari, osobni dokumenti) (Tošović, 1988: 83; Katnić–Bakaršić, 1999: 33). Ono što administrativni stil razlikuje od ostalih stilova, navode Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005: 252), ovisnost je o izvanjezičnoj zbilji, a posebice politici i ideologiji. Osim toga, administrativni stil odlikuje i svojevrsna agresivnost, odnosno prodor administrativizama izvan područja administrativnog stila. Prodor administrativizama Kovačević i Badurina (2001: 79) pripisuju svojevrsnoj diktaturi, odnosno moći državne administracije:

„Autoritet se administracije upravo metonimijski prenosi na jezik kojim se ona očituje, pa se i samome jeziku pripisuje autoritativnost. (...) I bez obzira koliko se pojedinac opirao diktatu administrativne moći na jezičnome planu, sveprisutnost administrativnog jezika pridonosi prodiranju mnogih njegovih značajki i u druge diskursne tipove, pa čak i na plan razgovornoga diskursa. Publicistički je diskurs, kao javni, osobito podložan utjecaju institucionalne jezične moći.“

Neke od karakteristika administrativnog stila jesu nominalnost, sažetost, preciznost i jasnoća, potom i ustaljena struktura, činjeničnost, objektivnost, logičnost, preglednost, analitičnost, neobilježnost, klišeiziranost i stroga usklađenost s normama hrvatskog standardnog jezika. (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 254) Te karakteristike administrativnog stila Frančić, Hudeček i Mihaljević smatraju poželjnima te navode da bi „te značajke u svojoj ukupnosti trebale administrativni stil činiti prepoznatljivim i različitim od ostalih funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnoga jezika.“ (2005: 254) Ipak, kako navode autorice, u praksi se ne potvrđuju uvijek te poželjene karakteristike, a najčešće izostaje zahtjev za sažetim i jasnim izražavanjem, te se ne poštuju standardnojezične norme. Tomu pridonose i pleonazmi u administrativnom stilu, koje Silić i Pranjković (2007: 380) nazivaju jednom od najvećih bolesti tog stila. Najčešći su primjeri pleonazama *kako i na koji način, no međutim, na vrijeme od dvije godine, u sastavu od pet, zajednički suživot, djelokrug rada, najoptimalniji, dječji kinderbet, hemendeks s jajima, je bilo nazočno*. (Silić, Pranjković, 2007: 380) O pleonazmima u administrativnom stilu detaljnije su pisale Komar i Glušac (2020) koje istražuju pojavnost pleonazama u administrativnom stilu na temelju 50 istraženih službenih zakona Republike Hrvatske te pleonazme dijele u pet skupina: grafički, tvorbeni, sintaktički, tekstni i kontekstni pleonazmi. Tim istraživanjem autorice potvrđuju činjenicu da su pleonazmi sveprisutni u administrativnom stilu te napominju: „Iščitavanjem zakonskih tekstova stječe se dojam da pojava pleonazama ipak ne opterećuje komunikaciju, no u vezi s tim valja još jednom podsjetiti da problemi mogu nastati prenošenjem pleonazama iz (agresivnoga!) jezika administracije u druge sfere komunikacije – najprije u medije, a zatim i u svakodnevni jezik, tj. u publicistički i razgovorni stil.“ (Komar, Glušac, 2020: 273) Neke od nepoželjnih karakteristika administrativnog stila, a koje se najčešće pojavljuju navode Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005: 256–258) te ih dijele u pet skupina: pogreške na pravopisnoj, tvorbenoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini. Na pravopisnoj razini najčešće su pogreške nebilježenje zareza u inverziji, uz ime mjesta i datum te pisanje zamjenice *Vi* velikim slovom pri obraćanju više osoba. Na morfološkoj razini pojavljuju se problemi bilježenja akuzativnog oblika *kojega* iako je riječ o neživom, a taj problem dokidanja razlike između neodređenih i određenih

oblika pridjeva u korist određenih opažaju i Silić i Pranjković (2007: 381) te navode da se pridjevi na *-ov*, *-ev* i *-in* sklanjaju kao određeni oblici pridjeva, primjerice *Stankovog postupka* umjesto *Stankova postupka*. Dokida se razlika između oblika genitiva jednine *-oga* i oblika genitiva jednine *-og*: (samo) *Stankovog pristupa*. Kada je riječ o navescima, Frančić, Hudeček i Mihaljević preporučuju bilježenje navezaka u pridjevnim i zamjeničkim sintagmama u kojima prethodna riječ završava glasom kojim počinje sljedeća riječ, npr. *vašeg grada* > *vašega grada*. (2005: 255). Na tvorbenoj razini najčešća je tvorba pogrešnim sufiksom, a na sintaktičkoj razini vidljiva je sve češća pogrešna rekcija, pa se tako umjesto izraza *u vezi / u svezi s(a) + instrumental* rabi izraz *u vezi/svezi toga*, ali i pogrešan položaj enklitike. Kada je u pitanju leksička razina, često se pravilne inačice zamjenjuju onim manje neutralnima poput uporabe riječi *nadnevak* umjesto *datum*, *djelatnik* umjesto *radnik*.

2. 5. Publicistički stil

Publicistički stil najslabiji je funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika. Publicistički se stil ne ostvaruje isključivo u pisanome, on se ostvaruje i u govornome mediju. U ovaj su stil uključene novine, radio, televizija i internet. Funkcije su publicističkog stila informativna, propagandna, popularizatorska, prosvjetiteljska, agitativna, pedagoška i zabavna. Kada je riječ o uporabi jezičnih sredstava, u publicističkom se stilu upotrebljavaju stilski neobilježena, ali i ekspresivna, stilski obilježena jezična sredstva. Učestalost korištenja ekspresivnih jezičnih sredstava stavlja publicistički stil na drugo mjesto, odmah iza književnoumjetničkog stila. Ekspresivna se jezična sredstva rabe više u propagandnim, agitativnim i zabavnim žanrovima, a u koje se ubrajaju kratka priča, koserija, humoreska, esej, feljton, nekrolog, panegirik, persiflaža, pamflet, parodija, groteska i lakrdija. S druge strane u informativnim, popularizatorskim, prosvjetiteljskim i pedagoškim žanrovima kao što su kronika, komentar, vijest, recenzija, intervju, anketa i reportaža prevladavaju neutralna jezična obilježja. (Silić, 2006: 75–77) Hudeček i Mihaljević (2009: 10) publicistički stil karakteriziraju kao „najživlji“ stil hrvatskoga standardnog jezika, u njemu se norma najbolje ovjerava, ali i najlakše razara. Osim toga, kako je navedeno i u prethodnom poglavlju, publicistički stil najpodložniji je utjecaju jezične moći, pa se često u njemu javljaju i administrativizmi što pridonosi preklapanju funkcionalnih stilova. Publicistički se diskurs stoga često naziva i presjecištem različitih diskursnih tipova uključenih u široko zacrtan javni (nad)diskurs. U njegovoj je biti funkcionalno obgrljivanje tematski i sadržajno raznolikih područja ljudske i društvene djelatnosti, inače u cijelosti pokrivenih odgovarajućim diskursnim tipovima među kojima je i politički diskurs.

(Kovačević, Badurina, 2001: 100) Politički diskurs uključuje i govorene i pisane jezične realizacije, a te su realizacije najuže povezane s javnim političkim djelovanjem. Jezik tako postaje sredstvo prenošenja političkih poruka, ali i političkog i društvenog opredjeljivanja i prepoznavanja. Politički diskurs pripada i administrativnom, ali i publicističkom stilu. No slučaj preklapanja stilova nije prisutan samo kod administrativnog i publicističkog stila, ta je pojava u hrvatskom jeziku vidljiva među svim stilovima. Kovačević i Badurina stoga zaključuju:

„Mogli bismo zapravo reći da stupanj definiranosti svake pojedine društvene funkcije (a time i jezika koji je prati) opada ovisno o udaljavanju od nekog zamišljenog središta polja prostiranja te funkcije, ali istodobno ovisno o približavanju zamišljenome polju koje druge funkcije: upravo to su mjesta nužnih pretapanja i presijecanja značajki pojedinih diskursnih tipova.“ (Kovačević, Badurina, 2001: 121)

Obilježja publicističkog stila nisu jednaka u svim njegovim podstilovima. Jedno od tih razlika jest već spomenuto korištenje neutralnih i ekspresivnih jezičnih sredstava. U obavijesnim se žanrovima pojavljuju riječi koje nazivamo žurnalizimima, ustaljenim izrazima poput: *ekonomski razvoj, astronomski razmjeri, zdrmati vladu, ukazati povjerenje*, i internacionalizmi kao što su *militarizam, mobilizacija, principijelnost, legitimizam, pacifikacija*. Obilježja publicističkog stila kategorizirat će se i navesti u okviru pravopisne, fonološke, morfološke, tvorbene, sintaktičke, leksičke i stilske razine.

Odstupanje od norme u publicističkom stilu može se podijeliti na poželjno i nepoželjno odstupanje. Prema Hudeček i Mihaljević (2009: 39–40) nepoželjno odstupanje od pravopisne norme jest nepravilna upotreba glasova *č* i *ć*, *ije* i *je*, bilježenje/nebilježenje glasovnih promjena, nepravilna upotreba velikog i malog slova, crtice odnosno spojnice, zareza, potom nepravilno pisanje priloga kojima se označuje približna količina, pisanje tvorenicama s prefiksoidima, pisanje ktetika i etnika, nepravilno pisanje niječnice uz glagol, nerazlikovanje *sh* od *š*, fonološko odnosno izvorno pisanje te navezak prijedloga i priloga. Prihvatljiva su odstupanja od norme, primjerice, nepisanje točke u podnaslovima i nadnaslovima, potom korištenje dvotočja u svrhu označivanja vrste priloga ili njegove važnosti. Prihvatljiva je i nedosljedna upotreba navodnih znakova, zapisivanje brojeva manjih od deset brojkama, a ne ispisanih.

Nepoželjna odstupanja od fonološke norme koja se pojavljuju u publicističkom stilu jesu ispuštanje otvornika i zatvornika, zamjena jednog otvornika drugim i jednog zatvornika drugim, zamjena skupine zatvornika zatvornikom i obrnuto, dok je dopuštena značajka neprovođenje vokalizacije. U govorenom obliku publicističkog stila najčešće su pogreške odstupanje od

naglasne norme hrvatskoga standardnog jezika, poput naglašavanja posljednjeg sloga, silazni naglasak na središnjemu slogu ili neprebacivanje naglasaka na proklitiku. (Hudeček, Mihaljević, 2009: 46–49)

Kada je riječ o obilježjima publicističkog stila na morfološkoj razini, može se reći da je publicistički stil ekonomičan jer morfološke varijantne oblike svodi na samo jedan oblik. Oblici genitiva jednine pridjeva muškog i srednjega roda *–og* i *–oga* svedeni su na *–og*, oblici dativa i lokativa jednine pridjeva muškoga i srednjega roda *–om*, *–omu*, *–ome* svedeni su na *–om*. Neodređeni oblik pridjeva često se izjednačuje s određenima, a sve češće pridjevi koji su isključivo u neodređenom obliku dobivaju određeni oblik. Nadalje, prošla vremena aorist, imperfekt i pluskvamperfekt potisnuta su perfektom koji postaje jedinim glagolskim oblikom za izricanje prošlosti. (Silić, 2006: 95) Nepoželjnim značajkama smatraju se nepravilno sklanjanje brojevnice imenice *dvije*, nepravilna upotreba roda imenice *bol*, potom nepravilna upotreba množine i instrumentala imenice *put* i vokativa prezimena muških osoba na *–ić*. Nadalje, potvrđuje se i nepravilna sklonidba muških imena poput *Mile* i *Miro*, ali i imena strane imenske formule. Česta je i nepravilna upotreba glagola *biti* u kondicionalu i futuru I., a nerijetko se povratni glagoli pišu bez čestice *se*. (Hudeček, Mihaljević, 2009: 55)

Na tvorbenoj razini u publicističkom stilu nepoželjna je upotreba nesklonjivih pridjeva umjesto odnosnih pridjeva, često glagoli pogrešno završavaju na *–iti* umjesto *–jeti* ili na *–ći* umjesto *–nuti*. Glagoli *brojati* i *bojati* rabe se umjesto *brojiti* i *bojiti*.

Sintaktička razina uključuje pogrešnu upotrebu prijedloga, a najčešće su to prijedlozi *kod*, *kroz*, *nedaleko*, *po*, *pomoću*, *putem*, *radi*, *s*. Osim prijedloga, velik problem predstavljaju i veznici: upotreba *mada* umjesto *iako*, *premda*; *budući da* umjesto *jer*; *pošto* umjesto *budući da*. Nerijetko su u publicističkom stilu prisutni problemi sročnosti i rekcije te položaj enklitike.

Hudeček i Mihaljević (2009: 71–73) donose popis riječi koje su potvrđene u novinskim tekstovima, a koje ne pripadaju standardnome jeziku pa nisu poželjne u publicističkom stilu hrvatskoga standardnog jezika: *front*, *gest*, *izuzetak*, *milion*, *planeta*, *saznanje*, *teritorija*, *učesnik*, *učestvovanje*, *uputstvo*, *utisak*, *vrst*, *dozvoliti*, *faliti*, *ispoljavati*, *izići*, *iziskivati*, *izvinjavati*, *sačekati*, *skoncentrirati se*, *sprovести*, *ukazati*, *zakačiti*, *ishitren*, *nadležan*, *zvaničan*, *naprosto*, *ponaosob*, *shodno*.

Na stilskoj razini najčešće se može govoriti o pogreškama koje uključuju pleonazme poput onih u sintagmama *oko desetak*, *čak štoviše*, *no međutim*, *zajedno s*, *loša mana*, *porazgovarati zajedno*, *veliko mnoštvo*, *prijeko nužne promjene*, *ponovni povrat*, *treći po redu*.

3. PRAGMATIČKI POJAM ULJUDNOSTI

Ljudi kao socijalna bića imaju neprestanu potrebu za komunikacijom s drugima. Budući da je interakcija ljudima svakodnevica, potrebno je da komunikacija bude što uspješnija i što ugodnija kako bi se lakše ostvarile željene funkcije razgovora kao što su dogovor ili razmjena mišljenja. Pragmatika je grana lingvistike koja se bavi upravo tom tematikom, ona se bavi jezičnim djelovanjem, odnosno značenjem i načinima na koje govornik ostvaruje svoj cilj pri pristupanju u komunikacijski čin sa svojim sugovornikom. (*Hrvatska enciklopedija*)¹ Pragmatika nalaže da je svaka upotreba jezika djelovanje, što znači da se pri razumijevanju određenih jezičnih fenomena mora poći od stvarnog situativnog okvira djelovanja. Svako jezično djelovanje uključuje namjeru govornika, ali i određene posljedice. Nadalje, govorni se činovi sastoje od čina iskaza, propozicije (onoga o čemu je riječ), ilokucije (govornikove namjere) i perlokucije (djelovanja na primatelja). (Glovacki–Bernardi, 2001: 219) Za ovaj su rad posebno bitne govornikove namjere, ali i perlokucije, odnosno kako primatelj doživljava poruku koja mu je poslana u komunikacijskom činu.

Svakom interakcijom s drugim ljudima aktiviraju se određene strategije uljudnosti. Ovisno o govornikovoj namjeri, može se dogoditi da se strategije uljudnosti naruše pa je tada riječ o neuljudnosti u komunikacijskom činu. Sve do sedamdesetih godina 20. stoljeća pojam uljudnosti izjednačavao se s pojmom poštovanja, odnosno s određenim obrascima ponašanja koji uključuju komplimentiranje nečijeg izgleda ili ponašanja, otvaranje vrata drugoj osobi ili izvlačenje stolice dami u restoranu i sl. Kasnije, lingvističari koji su se bavili pragmatikom utvrdili su da poštovanje, pristojnost i uglađenost pripadaju sociolingvistici. Zaključuju i da je uljudnost čin pokazivanja obzira prema drugima, a ne isključivo osobama višeg statusa ili primjerice, starijim osobama što je slučaj s uglađenošću ili pristojnošću. Nakon sedamdesetih godina 20. stoljeća anglosaksonski se lingvističari intenzivnije počinju baviti pojmom uljudnosti što su ujedno i prve pragmalingvističke rasprave o toj temi. (Marot, 2005: 54) S pragmatičkoga gledišta, uljudnost u verbalnoj komunikaciji označava izbor koji se čini tijekom komunikacije, a podrazumijeva sve jezične izraze kojima se daje sugovorniku prostor te se izražava ljubazan, prijateljski stav prema njemu. (Cutting, 2002: 45) Kuna (2009: 84) navodi da se pojam uljudnosti odnosi na različite oblike socijalne i jezične interakcije te uključuje jezične (boju, jačinu i visinu glasa, intonaciju, brzinu govorenja) i nejezične elemente (držanje tijela, geste, mimiku te organizaciju prostora i vremena) koji dopunjuju interpersonalnu i skupnu komunikaciju. Uljudnost ovisi o tome komu se

¹ Preuzeto s internetskog izvora Hrvatska enciklopedija, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža. Zadnji pristup: 21. 6. 2021. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49926>

govornik obraća, na kojemu mjestu to čini i u koje vrijeme, kakva očekivanja i namjere govornik ima, ali i kakvo je psihičko stanje sugovornika. Pojam suprotan uljudnosti jest pojam neuljudnosti. Neuljudnost se, prema Bakšić (2012: 11), pojavljuje kada su interesi govornika u sukobu s interesima sugovornika. Strategije neuljudnosti mogu biti nemotivirane, one koje nisu namjerne, uzrok im je neznanje te motivirane, svjesno upotrebljene. Kao primjer motivirane neuljudnosti autorica navodi emisiju „Najslabija karika“ koja je bila prikazivana i na HTV-u u razdoblju od 2004. do 2010. Naime, voditelji/ce kviza moraju upotrebljavati strategije neuljudnosti pri obraćanju natjecateljima:

„Voditeljica: Marko, di vi živite?

Marko: U Zagrebu.

Voditeljica: Što radite?

Marko: Student sam.

Voditeljica: Što studirate?

Marko: Engleski i povijest.

Voditeljica: A, mislim, o čemu ste razmišljali kada ste upisivali taj faks? Zašto to? (...) A niste razmišljali o frizerskom zanimanju možda?“

https://www.youtube.com/watch?v=nORph6r9M7I&ab_channel=Najslabijakarika

Najznačajniji teoretičari uljudnosti jesu Paul Grice, Penelope Brown i Stephen Levinson te Geoffrey Leech. Temelje teorija uljudnosti postavio je Paul Grice koji je i potaknuo intenzivnije istraživanje istih. Griceove teorije temelje se na načelu suradnje (*cooperation principle*) i njegovim maksimama (Leech, 1989: 8):

1. Kvantiteta:

1. 1. doprinos razgovoru neka bude što informativniji

1. 2. doprinos neka ne bude informativniji nego što je potrebno

2. Kvaliteta:

2. 1. ne kaži ono za što misliš da je neistinito,

2. 2. ne kaži ono za što nemaš odgovarajuće dokaze

3. Relacija: doprinos razgovoru neka bude relevantan

4. Način:

4. 1. izbjegavaj nejasne izraze,

4. 2. izbjegavaj dvosmislenost,

4. 3. budi kratak (izbjegavaj nepotrebno fraziranje),

4. 4. govori metodički po redu.

Griceovo načelo suradnje nalaže govorniku da primjereno pridonese razgovoru, a da pri tome uzme u obzir stupanj na kojemu se taj razgovor događa, cilj i smjer govorne razmjene u koju je uključen. Kuna pak napominje da spomenute Griceove maksime ne vode dovoljno računa o stvarnom i raznolikom djelovanju jezika, pa se za načelo suradnje ne može reći da je univerzalno jer postoje neke jezične zajednice koje ga ne primjenjuju: „nerijetko u svakodnevnim situacijama u razgovoru ljudi krše načelo suradnje izgovarajući iskaze, sitne neistine koje nisu potpuno u suglasju s osobnim uvjerenjima i sa stvarnim stanjem:

(5) Oprosti, ali večeras imam neodgodiv susret, nisam siguran hoću li doći na večeru.

(6) Drago mi je što smo se sreli, ne mogu o tome sada razgovarati, nazvat ću te kasnije.“ (Kuna, 2009: 89)

Teorijama uljudnosti poblizje se bavio i britanski lingvist Geoffrey Leech. Nakon što je Grice razradio načelo suradnje, Leech nadopunjuje i navodi da je načelo suradnje samo još jedno u nizu načela kojima se ljudi koriste u (ne)verbalnim razmjenama te dodaje komplementarno načelo uljudnosti. Razliku ovih dvaju načela objašnjava Kordić (1991: 90): „Dok je funkcija kooperativnog principa da osigura da ono što je rečeno zaista doprinosi pretpostavljenom ilokucijskom cilju, funkcija komplementarnog mu principa pristojnosti jest održavanje društvene ravnoteže i prijateljskog odnosa koji pružaju mogućnost uzimanja za sigurno da sugovornici uistinu primjenjuju kooperativni princip.“ Leech (1983: 81) uljudnost određuje kao primarno pragmatičko načelo s obzirom na prožetost različitih situacijskih konteksta uljudnošću, a koju prepoznajemo po jezičnim i nejezičnim ustaljenim obrascima. Nadalje, on uljudnost definira kao svjesno i namjerno kršenje Griceovih načela s ciljem ublažavanja neuljudnih činova. Leech savjetuje govorniku da uvijek, što je više moguće, minimalizira neuljudne strategije, a maksimalno upotrijebi uljudne strategije pri izražavanju. Shodno tome, načelo uljudnosti ne preporučuje izravno izražavanje neuljudnih strategija, pa tako pri izražavanju neuljudnosti načelo uljudnosti ima prednost nad Griceovim načelom te dolazi do kršenja načela kooperacije. Godine 1983. Leech u pragmatiku uvodi šest maksima uljudnosti: maksima takta, maksima velikodušnosti, maksima odobravanja, maksima skromnosti, maksima suglasnosti i maksima simpatije. Kako bi se ostvarile strategije uljudnosti u komunikaciji treba se držati načela pristojnosti i njegovih maksima koje donosi u svojoj knjizi *Principles of Pragmatics* (1983: 132):

(I) TACT MAXIM (a) Minimize cost to other [(b) Maximize benefit to other]

- (II) GENEROSITY MAXIM (a) Minimize benefit to self [(b) Maximize cost to self]
- (III) APPROBATION MAXIM (a) Minimize dispraise of other [(b) Maximize praise of other]
- (IV) MODESTY MAXIM (a) Minimize praise of self [(b) Maximize dispraise of self]
- (V) AGREEMENT MAXIM (a) Minimize disagreement between self and other [(b) Maximize agreement between self and other]
- (VI) SYMPATHY MAXIM (a) Minimize antipathy between self and other [(b) Maximize sympathy between self and other]

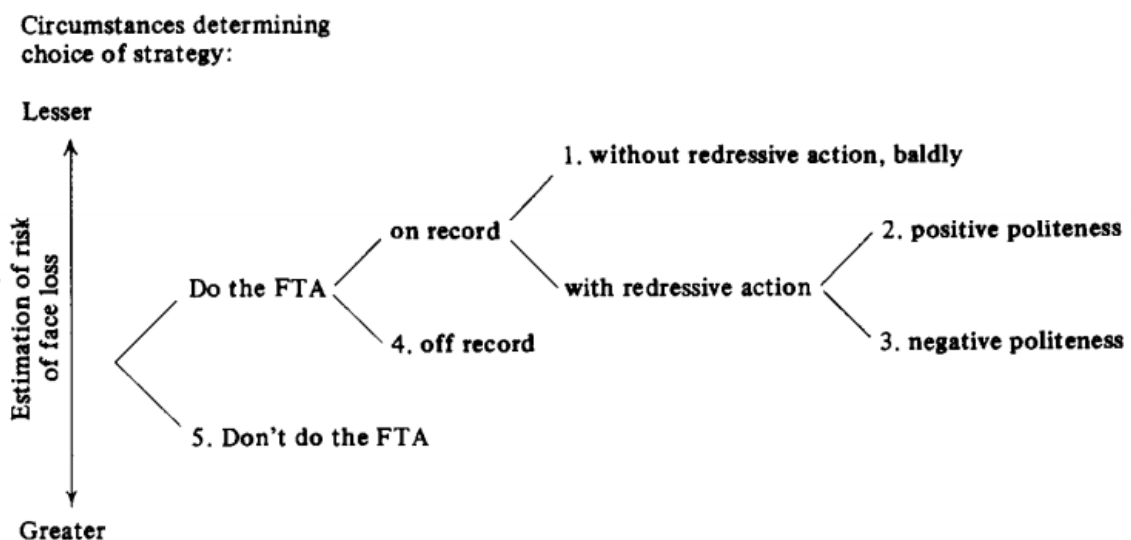
Svaka Leecheova maksima sadrži u sebi dva pravila od kojih se jedno odnosi na *self*, odnosno na govornika i na *other*, sugovornika. Primjerice, u maksimi simpatije, govorniku se nalaže da umanju antipatiju između sebe i govornika, što direktno znači da govornik poveća simpatiju između sebe i govornika. Maksima odobravanja, primjerice, nalaže da nedostatak hvaljenja implicira nehvaljenje.

Uz Leechea, najpriznatiji teoretičari uljudnosti jesu Penelope Brown i Stephen C. Levinson. Oni u središte teorije uljudnosti stavljaju pojam 'obraza' (engl. *face*). Pojam obraza preuzimaju od Ervinga Goffmana te ga detaljnije obrađuju u knjizi *Politeness: Some Universals in language Use* (1987.) Za razliku od Goffmana koji smatra da pojam obraza ne počiva u pojedincu i biva posuđen samo za potrebe interakcije s drugima, Brown i Levinson smatraju da je obraz urođena slika o samome sebi te da je obraz nepromjenjivo svojstvo svake jedinke. Brown i Levinson (1987: 62) razlikuju dva aspekta obraza: pozitivni i negativni obraz. Pozitivni je obraz potreba ili želja da se bude pozitivno vrednovan, odnosno prihvaćen u određenoj socijalnoj skupini. S druge strane, negativni obraz podrazumijeva želju za neometanim i slobodnim djelovanjem. U normalnim je okolnostima želja svakog govornika očuvati svoj obraz, stoga je potrebno čuvati i obraz drugoga jer odnos prema drugima govori nešto i o samom obrazu govornika. Ukoliko čuvamo svoj obraz, pa tako i obraz sugovornika, uljudnost nije narušena. Ipak, često se, zbog različitih razloga, uljudnost narušava. Govorne činove koji narušavaju obraz Brown i Levinson nazivaju FTA, odnosno *face threatening acts*. Govorni činovi mogu biti jezični (riječi), metajezični (intonacija, brzina govorenja i sl.) ili neverbalni (izrazi lica, odjeća, i sl.). Neuljudnost, odnosno ugrožavanje obraza Brown i Levinson (1987: 65–68) objašnjavaju s obzirom na to čiji je obraz ugrožen, govornikov ili slušateljev i s obzirom na to je li narušen negativni ili pozitivni obraz:

- 1) Ugrožavanje NEGATIVNOG obraza (ugrožava se govornikovo/sugovornikovo slobodno ili neometano djelovanje):

- a) GOVORNIKA: izjavljivanje zahvalnosti, prihvaćanje isprike, prihvaćanje ponude, pristajanje na molbu, nerado davanje obećanja
 - b) SUGOVORNIKA: naredbe, molbe, prijetnje, upozorenja, komplimenti, izražavanje negativnih emocija prema sugovorniku (mržnja, ljutnja i sl.)
- 2) Ugrožavanje POZITIVNOG obraza (ugrožava se govornikova/slušateljeva potreba da bude prihvaćen):
- a) GOVORNIKA: ispričavanje, prihvaćanje komplimenata, priznanja
 - b) SUGOVORNIKA: optužbe, uvrede, ismijavanja, kritike, protivljenje, upadanje u riječ.

Postoje mnoge situacije kada se ugrožavanje svoga ili obraza neke druge osobe jednostavno mora dogoditi. U tom slučaju Brown i Levinson (1987: 60) donose četiri strategije kako bi se ugrožavanje svelo na što bezbolniju mjeru, a prikazuju ih pomoću dijagrama:

Slika 2. Strategije izvođenja činova koji ugrožavaju obraz

Prva strategija koju autori navode je tzv. *on record* (hrv. službeno/direktno), a ona pak predstavlja direktan način obraćanja sugovorniku. Kada je riječ o indirektnim strategijama, one se dijele na one nemodificirane, odnosno strategije bez ublažavanja ili okolišanja (engl. *without redressive action, baldly*) i strategije kojima se ublažava namjera narušavanja obraza (engl. *with redressive action*). Ostvarujući FTA bez ublažavanja govornik to čini na najdirektniji mogući način, bez okolišanja, precizno i nedvosmisleno, primjerice: „Donesi aparat za gašenje požara!“ Njima se govornik najčešće služi u hitnim situacijama (poput požara, kada je bitnije ugasiti požar nego sačuvati obraz), u situacijama usmjerenosti na određeni zadatak ili pak u

situaciji kada posjeduje moć u odnosu na sugovornika (npr. kada se kandidata poziva u prostoriju gdje se održava razgovor za posao: *Uđite!, Sjednite!*). S druge strane, postoje i oni činovi (engl. *with redressive action*) u kojima govornik pokušava nadvladati ugrožavanje obraza, ukazujući na to da njegova namjera nije nikako bila narušiti obraz sugovornika. Takve se strategije dalje dijele na strategije pozitivne uljudnosti i negativne uljudnosti, ovisno o tome jesu li upućene govornikovu pozitivnom ili negativnom obrazu. Pozitivna uljudnost usmjerena je na pozitivni obraz sugovornika, odnosno na pozitivnu sliku o sebi na koju sugovornik polaže pravo. Govornik pri tome priznaje, odnosno pozitivno vrednuje sliku o sugovorniku, želje i potrebe su im jednake te govornik priznaje sugovornika članom određene skupine kojoj pripada i sam govornik. S druge strane, negativna uljudnost temelji se na izbjegavanju, odnosno udaljavanju govornika od sugovornika. Govornik ne osporava i poštuje sugovornikove potrebe, odnosno njegovu želju za slobodnim djelovanjem. (Brown, Levinson, 1987: 69–70)

Suprotno *on record* strategije autori navode *off record* strategiju (hrv. neslužbeno/indirektno) kojoj je glavna značajka dvosmislenost. Kada govornik upotrijebi indirektnu strategiju narušavanja obraza, sugovornik ju može protumačiti na dva ili više načina te će stoga značenje biti otvoreno. Za govornika je to korisno budući da će uvijek moći negirati ono tumačenje koje će sugovornik smatrati dominantnim te će tako govornik izbjeći odgovornost narušavanja obraza. Kao primjer *off record* strategije autori navode sljedeću rečenicu: „Oh, nemam ni kune, zaboravio sam otići do banke danas.“ (Brown, Levinson, 1987: 69) Izrekavši takvu rečenicu, govornik s jedne strane može imati namjeru tražiti novac od sugovornika, no s druge strane može se i ograditi od mogućeg napada sugovornika, budući da govornik nije direktno tražio novac od sugovornika, stoga je takva rečenica otvorena za interpretacije.

Iako kritičari dovode u pitanje univerzalnost teorije obraza Brown i Levinsona jer su uljudnost i pristojnost kulturno varijabilni, mnogi se pak slažu da su Brown i Levinson s jedne, i Geoffrey Leech s druge strane prepoznatljivi u svome radu i jedini su „elaborirali svoje pozicije dovoljno detaljno da bi one mogle biti oprobane kroz primjenu na podatke iz postojećih jezika, samo su ta dva modela ponudila iscrpne primjere različitih lingvističkih struktura kojima se realiziraju strategije uljudnosti.“ (Watts, 2003:63)

Kako se strategije uljudnosti i neuljudnosti te teorija obraza ostvaruju u hrvatskom pisanom diskursu, istražiti će se u ovome diplomskom radu. Predmet istraživanja bit će medijski i politički diskurs, odnosno mrežne stranice hrvatskih dnevnih novina i politički portali. Slična istraživanja provele su Filipov i Glušac u svome radu *Kakvu je ženu stvorio medijski diskurs? – imenovanje*

žena u medijima (2019). U tom su radu autorice promatrale načine imenovanja žena s hrvatske političke i estradne scene te zaključuju da se uglavnom pri imenovanju hrvatskih političarki aktiviraju strategije neuljudnosti dok, s druge strane, imenovanje žena s hrvatske estradne scene obiluje željom za familijarnošću odnosno približavanju publici. Još jedno istraživanje koje je poslužilo kao pragmatička podloga jest rad Mihaele Matešić i Danijele Marot Kiš *Pragmatika gramatičkih oblika: morfološka i sintaktička sredstva kao načini za iskazivanje uljudnosti* (2015). Autorice u tom radu analiziraju sredstva i postupke koji se upotrebljavaju za iskazivanje uljudnosti, a koji uspostavljaju odnos prema morfološkoj i sintaktičkoj razini jezičnog opisa. Uočavaju se mehanizmi za provedbu pojedinih strategija uljudnosti, primjerice izbor glagolskih oblika, morfoloških i tvorbenih sredstava, izbor među sintaktičkim preoblikama i općenito sintaktičkim konstrukcijama.

4. NAČINI IMENOVANJA I OSLOVLJAVANJA U HRVATSKOM JEZIKU – METODOLOGIJA I ISTRAŽIVANJE

Istraživanje se u ovom diplomskom radu temelji na imenovanju i oslovljavanju ženskih i muških osoba u medijskom i političkom diskursu. Korpus je prikupljan tijekom travnja i svibnja 2021. godine, a sastoji od ukupno 2100 pojavnica, od toga 1050 pojavnica koje se odnose na imenovanje i oslovljavanje ženskih osoba: 525 u medijskom, a 525 u političkom diskursu, te 1050 pojavnica koje se odnose na imenovanje i oslovljavanje muških osoba: 525 u medijskom, a 525 u političkom diskursu. Ženske osobe čija se imena pojavljuju u ovome istraživanju jesu ženske osobe iz političke sfere: Josipa Rimac, Gabrijela Žalac, Anka Mrak-Taritaš, Dalija Orešković i Blaženka Divjak. S druge strane, muške osobe čija su imena upotrebljena u ovome istraživanju također su osobe iz područja politike: Andrej Plenković, Zoran Milanović, Krunoslav Capak, Vili Beroš i Zdravko Marić. Za svaku osobu istraženo je prvih 35 pojavnica na mrežnim izvorima dnevnih novina: *Večernji List*, *24sata* i *Index.hr* iz područja medijskog diskursa, te *PolitikaPlus*, *Objektivno.hr* i *Nacional* iz područja političkog diskursa.² Načini imenovanja i oslovljavanja mogu se podijeliti u dvije skupine uzimajući u obzir morfosintaktička obilježja. U prvoj skupini nalaze se stilski neutralni načini imenovanja koji ne uključuju nikakav pragmatički učinak, osnovna je zadaća takvih načina da identificiraju ciljanu osobu, a za njih se smatra da aktiviraju samo strategije uljudnosti. U tu skupinu ulazi devet mogućnosti: 1) ime + prezime, 2) prezime, 3) inicijal imena + prezime, 4) apozicija + ime + prezime, 5) atribut(i) + ime + prezime, 6) atribut(i) + apozicija + ime + prezime, 7) apozicija + prezime, 8) atribut + prezime, 9) atribut(i) + apozicija + prezime. Druga skupina uključuje načine imenovanja i oslovljavanja kojima se često aktiviraju strategije neuljudnosti, a takvih je načina bilo pet pri istraživanju imenovanja muškaraca, a šest pri načinu imenovanja žena: 1) žensko prezime, 2) osobno ime, 3) atribut + ime, 4) apozicija + ime, 5) atribut + apozicija + ime, 6) nadimak. Pri istraživanju imenovanja i oslovljavanja ženskih osoba uključena je i mogućnost imenovanja ženskih osoba pomoću ženskog prezimena. Razliku sintagmi *prezime ženske osobe* i *ženskog prezimena* objašnjavaju Filipov i Glušac (2019: 69) prema Frančić (2008.) gdje se *prezime ženske osobe* definira kao prezime kojim se imenuje ženska osoba, bez obzira na to je li izrazno ista s muškim prezimenom ili različita od njega, dok se s druge strane sintagma *žensko prezime* „ograničava na nestandardnojezične idiome te na književnoumjetnički, razgovorni i u novije vrijeme publicistički stil, a odnosi se na specifičnim sufiksima od muških prezimena izvedena prezimena ženskih osoba.“ U svome radu Filipov i Glušac navode primjere takvih načina imenovanja, pa kao primjer prezimena ženske osobe navode *Kosor*, *Pusić*, *Badrić* i

² U daljnjem tekstu za navedene mrežne izvore dnevnih novina upotrebljavat će se sljedeće kratice: VL za *Večernji List*, 24S za *24sata*, IND za *Index.hr*, P+ za *PolitikaPlus*, OB za *Objektivno.hr* i NAC za *Nacional*.

Cvitešić, koja preoblikom nastaju ženska prezimena *Kosorka*, *Kosorica*, *Pusička*, *Pusićeva*, *Badrička* i *Cvitešićka*. Dio standardnojezične norme u hrvatskom jeziku prezime je ženske osobe, no kako naglašavaju Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005: 328) žensko prezime jest velikim dijelom nestandardnojezičnog idioma iako ne priprada standardnom jeziku. Budući da je oslovljavanje ženskih osoba ženskim prezimenom često slika pejorativnosti, a kako Kuna (2014: 83) navodi „riječ je o prikrivenoj, benevolentnoj, ali i provjerenoj seksističkoj strategiji koja je ujedno i način diskvalifikacije i delegitimizacije žene u politici“, jedna od pretpostavki ovog rada bit će da se i u medijskom i političkom diskursu pojavljuju primjeri ženskog prezimena, iako bi novinari i publicisti trebali težiti standardnojezičnoj normi u kojima se žensko prezime ne bi trebalo pojavljivati. Osim ove, u radu će se istraživati i sljedeće pretpostavke: 1) s obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku (tj. bogatiju morfosintaksu i pragmatiku načina imenovanja ženskih osoba) očekuje se potvrda rodne različitosti i jezične agresije u promatranim diskursima, 2) i u medijskom i u političkom diskursu prevladavat će stilski neutralni načini imenovanja i oslovljavanja, 3) u medijskom diskursu bit će više primjera druge skupine nego u političkom diskursu, 4) češće će se u tim primjerima ostvarivati negativni pragmatički učinci poput pejorativnosti ili ironije.

4. 1. Imenovanje i oslovljavanje u medijskom diskursu

Prvi dio istraživanja u ovome diplomskom radu odnosi se na imenovanje i oslovljavanje u medijskom diskursu. Taj diskurs u radu predstavljaju *Večernji list*, *24sata* te *Index.hr*. U nastavku rada donosi se tablični prikaz pojavnica pronađenih u medijskom diskursu za ženske osobe, a potom i za muške osobe.

Tablica 1. Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki u medijskom diskursu

	Josipa Rimac			Gabrijela Žalac			Anka Mrak- Taritaš			Dalija Orešković			Blaženka Divjak			UKU PNO
	<i>VL</i>	<i>24S</i>	<i>IND</i>	<i>VL</i>	<i>24S</i>	<i>IND</i>	<i>VL</i>	<i>24S</i>	<i>IND</i>	<i>VL</i>	<i>24S</i>	<i>IND</i>	<i>VL</i>	<i>24S</i>	<i>IND</i>	
IME + PREZIME	12	8	8	13	6	4	8	7	5	5	12	12	2	5	3	110
PREZIME	14	10	20	8	14	22	20	20	19	16	13	8	11	16	16	227
INICIJAL + PREZIME	5	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	12

APOZICIJA + IME + PREZIME	-	1	-	1	5	1	-	-	1	2	1	1	2	4	4	23
ATRIBUT + IME + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
ATR. + APOZ. + IME + PREZIME	3	3	7	3	5	6	6	8	8	6	5	6	15	5	12	98
APOZICIJA + PREZIME	-	1	-	1	4	2	-	-	-	3	2	-	5	4	-	22
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ATRIBUT + APOZICIJA + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
ŽENSKO PREZIME	1	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
OSOBNO IME	-	1	-	1	1	-	-	-	-	3	2	8	-	-	-	16
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Iz tabličnog prikaza vidljivo je da pri imenovanju i oslovljavanju hrvatskih političarki u medijskom diskursu prevladavaju načini imenovanja iz opisane prve skupine načina imenovanja, odnosno prevladavaju stilski neutralni načini imenovanja kojima se ne aktiviraju strategije neuljudnosti. Pri istraživanju je pronađeno 495 takvih primjera, što iznosi 94,29 % ukupnog korpusa pronađenog pri istraživanju imenovanja hrvatskih političarki u medijskom diskursu. Sličan rezultat dobile su i Filipov i Glušac (2019: 71) u svome istraživanju gdje su sa 93,8 % također prevladali stilski neutralni načini imenovanja ženskih političarki u medijskom diskursu. Kada je riječ o stilski neutralnim načinima imenovanja, prevladavaju uglavnom imenovanja i oslovljavanja samo prezimenom, potom imenom i prezimenom i atributima, apozicijom, imenom i prezimenom. Ostalih je primjera nešto manje, a u nastavku se navode primjeri za svaki od načina imenovanja prikazan u tabličnom prikazu:

a) ime + prezime: *S druge strane, Josipa Rimac učestalo zove Vuića ili mu šalje poruke u kojima traži da se on nađe s Bašićem, ali i da pazi na njezine.* (VL)

- b) samo prezime: Žalac bez komentara na optužbe da je bratu sređivala državni ispit. (VL)
- c) inicijal + prezime: *Možemo različito misliti i podržavati različite političare i stranke, ali uvijek i u svemu moramo zadržati visoku razinu tolerancije i barem osnovno poštovanje jedni prema drugima – kazala je A. Mrak Taritaš.* (VL)
- d) apozicija + ime + prezime: *Zastupnica Dalija Orešković noćas je na Twitteru podijelila detalj iz jedne odluke Visokog prekršajnog suda oko suca koji je povrijedio Kodeks sudačke etike, zbog jasno neprimjerenog maila koji je poslao.* (24S)
- e) atribut(i) + ime + prezime: *U Zagrebu je najmanje na promidžbu potrošila GLAS-ova Anka Mrak Taritaš, 24.500 kuna, a donacije nije primila.* (IND)
- f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: *Bivša ministrica Blaženka Divjak na svom je Facebooku upitala zašto je ugašena mrežna stranica Škole za život.* (VL)
- g) apozicija + prezime: *Zastupnica Orešković rekla je da je korupcija nacionalni problem i da uz demonstraciju sile i gubitak moralnog kompasa srljamo u propast, pa zatražila ostavke odgovornih zbog prekorednih cijepjenja.* (24S)
- h) atribut(i) + prezime: *Tada mlađahna Žalac pojavljuje se u spotu na konju uz jednog mladića.* (VL)
- i) atribut(i) + apozicija + prezime: *Sluha bivše ministricе Divjak nije bilo, stoga nas čudi njezina jučerašnja reakcija - poručuju iz NCVVO-a.* (24S)

Pri istraživanju se dalo primijetiti da se u naslovima uglavnom navodi samo prezime ili ime i prezime političarke, dok se na početku teksta uglavnom imenuju atributima, apozicijom, imenom i prezimenom. Najčešće su to atributi i apozicije koji predstavljaju ulogu političarke u politici poput *bivša ministrica regionalnog razvoja i EU fondova Gabrijela Žalac*. Potom se u nastavku teksta ponovno rabi samo prezime ili ime i prezime osobe. Iako u pravilu ti načini imenovanja nemaju određen pragmatički učinak, u *Večernjem listu* pronađen je primjer rečenice za koju bi se moglo reći da ima određen pragmatički učinak ironije ili čak pejorativnosti:

1) *Na izlaznim vratima Remetinca, blijeda lica i za promjenu nimalo glamuroznu “kninsku kraljicu” Josipu Rimac, izuzev dvije žene, vjerojatno članice najuže obitelji, ne dočekuje nitko osim reporterskih ekipa.* (VL)

Na nekoliko mjesta pronađen je primjer imenovanja Josipe Rimac kao *kninske kraljice*. Primjeri su potvrđeni i u *24sata, net.hr* i *Index.hr*:

2) *Od uspona pa sve do uhićenja 'kninske kraljice' Josipe Rimac.* (24S)

3) *BIVŠA 'KNINSKA KRALJICA' ZA PROSLAVU OLUJE ODJENULA BRUTALNI DEKOLTE / Josipa Rimac blistala u crnom.* (net.hr)

4) *KNINSKA kraljica, državna tajnica, uhićenica. Ovako, u najkraćim crtama, izgleda političko-kriminalni put nekad moćne HDZ-ovke koja je danas pritvorenica.* (IND)

Uvidom u sadržaje može se reći kako se u tekstu Josipi Rimac ironično daje titula *kninske kraljice* jer je nekada bila gradonačelnica Knina koja je odnedavno postala poznata po svojim aferama te je neko vrijeme provela u zatvoru i tako postala 'nimalo glamurozna', kako navodi *Večernji list*.

Načini imenovanja i oslovljavanja koji pripadaju u drugu morfosintaktičku skupinu u znatno manjoj mjeri zastupljeni su u ukupnom korpusu imenovanja i oslovljavanja ženskih osoba. Pronađeno je 30 takvih primjera, što čini 5,71 % spomenutog korpusa. Za Josipu Rimac pronadeno je 13 takvih primjera, a čak 11 u *24sata* gdje se kao način imenovanja upotrebljava žensko prezime:

5) *Za te je novce Rimčeva bila non - stop u pogonu, zvala je i stiskala ministre da Bašičevoj tvrtki C.E.M.P. osiguraju povoljnije kredite mimo procedure i internih pravila banaka, a u sve je uvela i svoju prijateljicu Gabrijelu Žalac, bivšu ministricu i bivšu članicu nadzornog odbora HBOR-a.* (VL)

Svih jedanaest primjera uključuju oblik ženskog prezimena *Rimčeva*, no budući da se u tekstovima naizmjenice rabe i stilski neutralni načini i žensko prezime ove političarke, ne može se govoriti o pragmatičkom učinku ovakva načina imenovanja. Kada je riječ o Josipi Rimac i načinima na koji se ona imenuje u medijskom diskursu, u dnevnim novinama *24sata* pronadeno je primjer imenovanja samo imenom:

6) *Da se Josipa voli zabaviti govori video na kojemu uz turbofolk hitove "okida" na stihove pjesmuljka "Čik, čik pogodi".* (24S)

U tom se članku izravno narušava pozitivni obraz Josipe Rimac. Korištenjem apozicije *kraljica*, te riječi izvan standardnojezičnih okvira hrvatskog jezika poput *feštale*, *gotivila*, *okida* ismijava se lik Josipe Rimac, a krši se i nekoliko Leecheovih maksima: maksima takta jer se ne poštuju njezini interesi i prava, maksima suglasnosti jer se ne umanjuje nesuglasje autora i Josipe Rimac te maksima simpatije jer je vidljivo neumanjivanje antipatije prema Josipi Rimac.

Primjeri s određenim pragmatičkim učinkom pronađeni su i pri imenovanju Gabrijele Žalac:

7) *Mala Žalčeva plače, Tolušić odsutno gleda u daljinu i glanca špic papak, Murganić drhti brada, a Plenki im poput Petra Preradovića poručuje da “stalna na tom svijetu samo mijena jest”!* (VL)

8) *Gabrijela mu je rekla da se osjeća kao silovana žena. O Mercedesu nije govorila, kao ni o svim privilegijama koje je kao kćer HDZ-ove bankarice imala u životu. Što reći, dragi đaci... danas jesi, sutra nisi. Panta rhei...* (VL)

Primjeri 7 i 8 pronađeni su u istom članku. Gabrijele Žalac u primjeru 7 oslovljena je apozicijom i ženskim prezimenom, a u primjeru 8 samo osobnim imenom. U primjeru 7 bez sumnje se radi o pragmatičkom učinku pejorativnosti, no cijeli taj članak (tjedni pregled)³ obiluje satirama i ironijom. Osim Gabrijele Žalac na meti narušavanja obraza i kršenja Leecheovih maksima u ovome članku našao se i premijer Andrej Plenković koji je oslovljen nadimkom *Plenki*. Oslovljavanje osobnim imenom potvrđeno je u *24sata*, no budući da se u tekstu Gabrijele Žalac samo jednom oslovljava osobnim imenom, ne može se govoriti o strategijama neuljudnosti:

9) *Iako su na kraju imale druge mentore, Gabrijela Andreja Plenkovića, a Rimac Milijana Brkića, to ih nije nimalo razdvajalo jer su imale dobre odnose s Tomislavom Čuljkom, utjecajnim slavonskim HDZ-ovcem.* (24S)

Na portalu *Index.hr* pronađen je primjer atribucije osobnog imena Gabrijele Žalac:

10) *Majka Vinka Ivanković je postala stečajna upraviteljica i kasnije predsjednica HGK-a za Slavoniju, a mlada Gabrijele je, nakon što je diplomirala ekonomiju 2002., došla raditi u Vukovarsko-srijemsku županiju.* (IND)

U tome se članku opisuje „zločinačka organizacija“ (tako glasi nadnaslov teksta) čije su glavne akterice Gabrijele Žalac i Josipa Rimac, odnosno opisuje se njihov privatni život i njihovo porijeklo. Iako se primjer atribucije osobnog imena u ovome članku isprepleće s ostalim stilski neutralnim načinima imenovanja i oslovljavanja, ipak se može reći da se u tekstu narušava obraz i Gabrijele Žalac i Josipe Rimac zbog njihove pripadnosti određenoj hrvatskoj političkoj stranci čime se krši Leecheova максима takta.

³ Cijeli članak dostupan na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/sodoma-i-gomora-na-zrcu-godinama-je-proklinjala-polugole-mlade-koji-se-odaju-razvratu-1333393>

Najviše primjera (njih 13) imenovanja s pragmatičkim učinkom pronađeno je za hrvatsku političarku Daliju Orešković, tri u *Večernjem listu*, dva u *24sata* te osam na portalu *Index.hr*:

11) - *Dalija prešla na kožu, inspirirana anime crtanima - poručili su joj na Twitteru. (VL)*

12) – *Kako smo se iselile u vrijeme izolacije zbog koronavirusa, često čujem da smo se i mi rastali zbog korone. Ne, to nije uzrok, slučajno se poklopilo baš u to vrijeme – objasnila je Dalija koja je najpoznatija kao prva žena Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa kojim je presjedala tamo od 2013. do 2018. godine. (VL)*

13) – *Frane se pojavio na vratima mojeg stana, a ostatak je povijest – prisjetila se Dalija i priznala da se dugo opirala toj vezi. (VL)*

Sva tri primjera iz istog su članka naslovljenog „Ljubavni brodolom Dalije Orešković“ u kojemu je glavna tema rastava braka kroz koju u to vrijeme prolazi hrvatska političarka Dalija Orešković. Sam sadržaj teksta utječe na upotrebu osobnog imena Dalije Orešković jer se govori o njezinom privatnom životu pa je tekst više zabavne nego informativne tematike. Upravo zbog toga može se reći da je upotrebom osobnog imena autor nastojao približiti Daliju Orešković javnosti, a izostale su negativne konotacije. Sljedeći primjeri pronađeni su na portalu *24sata*:

14) - *Nazvala sam djevojku, zlatna je cura i naći ćemo se kad krene na faks da mi dostavi laptop. Protekli tjedni su mi bili toliko stresni zbog privatnih, obiteljskih problema, noć prije spavala sam samo dva sata i na povratku s posla govorila sam sama sebi kako ne smijem ostaviti laptop. I eto, ostavim ga - rekla nam je Dalija. (24S)*

15) *Dalija: Absurdno je očekivati od male stranke da se odrekne proračunskog novca. (24S)*

Primjer 14 nalazi se u članku koji opisuje situaciju u kojoj se našla Dalija Orešković kada je izgubila svoj laptop. Ovdje se također radi o familijarnosti i ne može se govoriti o strategijama neuljudnosti jer se pojavljuju i ostali stilski neutralni načini imenovanja. U primjeru 15 vjerojatno se radi o ekonomičnosti u novinskom naslovu jer nema puno političarki imenom Dalija, pa se opet može reći da je riječ o određenom tonu familijarnosti. Čak osam primjera imenovanja i oslovljavanja Dalije Orešković samo osobnim imenom pronađeno je na *Index.hr*:

16) *"Išla sam tramvajem kući oko 8 sati prema Dubravi. U tramvaju mi je ostala torba s laptopom. Laptop je star i derutan. Ne vrijedi ništa. Nema niti kompromitirajuć sadržaj, ali ima puno pravnih i programskih materijala na kojima sam dugo i predano radila. Upomoć", napisala je Dalija na Twitteru.*

17) Dalija i Ana uspjele su se pronaći zahvaljujući saborskoj zastupnici Marijani Puljak koja je kontaktirala Anu. Ana je Daliji vratila laptop, a ova ju je nagradila, kako Ana navodi, "nemalom svotom novca". Ispričala je da je laptop zapravo pronašla njena mama.

18) Kad se Dalijina objava počela dijeliti, shvatila je ipak o kome se radi, te se pokušala javiti zastupnici.

19) Još sam u opis napisala 'Dalija, smotana si' ne misleći da je to ta Dalija', ispričala je Ana za portal MojFax.

20) Kad su se susrele, Ana joj je vratila laptop, a Dalija joj je svakako htjela ostaviti novac za nagradu iako je ona to odbijala.

21) Dalija kaže da je Ani ostavila "simboličnu svotu".

Svi primjeri dio su jednog teksta u kojemu se kao i u primjeru 14 govori o laptopu Dalije Orešković. Ipak, za razliku od članka u *24sata* u ovome se članku većinom rabi samo osobno ime Dalije Orešković. Jedino se u naslovu i na samom početku teksta rabi njezino ime i prezime, odnosno atribut i apozicija s imenskom formulom. Unatoč toj činjenici, ni ovdje se ne može govoriti o strategijama neuljudnosti nego opet o tonu familijarnosti jer je tekst vrlo trivijalan.

U nastavku se donosi pregled načina imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u medijskom diskursu.

Tablica 2. Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u medijskom diskursu

	Andrej Plenković			Zoran Milanović			Krunoslav Capak			Vili Beroš			Zdravko Marić			UKU PNO
	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	
IME + PREZIME	2	2	2	-	3	1	5	5	4	3	1	-	2	3	1	34
PREZIME	22	15	20	22	19	25	24	26	24	16	14	26	22	18	22	315
INICIJAL + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
APOZICIJA + IME + PREZIME	5	6	4	4	3	4	-	-	-	1	3	-	3	3	2	38

ATRIBUT + IME + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. APOZ. IME + PREZIME	2	3	7	5	3	4	5	4	7	10	10	9	5	9	5	88
APOZICIJA + PREZIME	1	5	-	4	3	1	1	-	-	6	6	-	3	1	5	37
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + PREZIME	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4
OSOBN IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	2	2	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8

Kao i pri imenovanju i oslovljavanju hrvatskih političarki i kod političara prevladavaju stilski neutralni načini imenovanja i oslovljavanja. Takvih je pojava pronađeno 516 (98,29 %), dok je s druge strane samo 9 (1,71 %) načina koji imaju određeni pragmatički učinak. U prvoj skupini vidno prevladava samo prezime kao dominantan način oslovljavanja, a po učestalosti slijede atribut i apozicija s imenskom formulom, dok je na trećem mjestu apozicija s imenom i prezimenom. Za svaki od načina u nastavku se donosi po jedan primjer:

a) ime + prezime: *Izaslanstvo HDZ-a, na čelu s Andrejem Plenkovićem u petak je na 99. obljetnicu rođenja prvoga hrvatskog predsjednika položilo vijenac i zapalilo svijeću ispred njegove rodne kuće u Velikom Trgovišću. (24S)*

b) prezime: *Milanović je rekao da je Hrvatska vojska moderna vojska demokratske države. (VL)*

c) inicijal imena + prezime: -

d) apozicija + ime + prezime: *Oko sukoba između premijera Andreja Plenkovića i predsjednika Zorana Milanovića službeno se oglasio i HDZ na svom Facebooku, a oštre kritike nisu ni ovoga puta izostale. (VL)*

e) atribut + ime + prezime: -

f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: *Saborska oporba je krivca za debakl pronašla u aktualnom ministru zdravstva Viliju Berošu čiji opoziv sada traže, i kojega će, prema najavama, premijer braniti kao i njegove prethodnike. (VL)*

g) apozicija + prezime: *Ministar Beroš sutra će osobno cijepiti ljude na Velesajmu. (24S)*

h) atribut + prezime: -

i) atribut(i) + apozicija + prezime: *Zašto je ministar financija Marić tražio da se nasamo nalazi s vlasnikom vjetroelektrana? (24S)*

Kada je riječ o drugoj skupini načina imenovanja, može se primijetiti da se potvrđuje uglavnom imenovanje i oslovljavanje nadimkom i to samo aktualnog predsjednika i premijera Republike Hrvatske:

22) *Sada svi jedva čekaju atletski miting 5. 8. u Kninu, gdje će u utrci na sto metara nastupiti Zoka i Plenki. (VL)*

23) *Obljetnica je Bljeska, tradicionalno se obilježava u Okučanima, odakle nam stiže glavna vijest da se, unatoč najavama, nije odigrao novi derbi između Zoke i Plenkija. (VL)*

24) *Zoki: On je krkao bozu i gusti sa šlagom, a ja pivo i viski. Plenki: On je iskompleksirani klaun. (24S)*

25) *Plenkijevi mišići (24S)*

26) *Smanji doživljaj, Plenki. Popij malo vode sa šećerom. (IND)*

27) *Zokijevi kompleksi (24S)*

28) *Jandroković u kupaćim gaćama odgovara Zokiju: Klaun kaže da nemam mišiće, prosudite sami (24S)*

Ono što predsjednika i premijera čini jedinstvenima na političkoj sceni, pa time i u javnosti, jest njihova retorika te svakodnevne replike na javnim nastupima. Budući da njihova komunikacija nije primjerena, ne poštuje se standardni jezik čija se pravilna upotreba očekuje od visokih

dužnosnika jedne države, može se reći kako je očekivano da se u medijskom diskursu pojavljuju i načini imenovanja i oslovljavanja koji imaju određen pragmatički učinak. Najčešće se premijer Andrej Plenković imenuje kao *Plenki*, a predsjednik Zoran Milanović kao *Zoki*. Primjer 23 preuzet je iz članka koji je autor deklarirao kao satiričan pregled. Ondje se pak isprepleću stilski neutralni načini imenovanja s čestim korištenjem nadimaka, ali ipak i zbog same vrste članka može se reći da članak obiluje satirom upućenom predsjedniku i premijeru. Posebno je zanimljiv i primjer 24 koji se nalazi u članku u kojemu se premijera Andreja Plenkovića uspoređuje sa srpskim predsjednikom Aleksandrom Vučićem. Autor je u članku narušio ne samo obraz hrvatskog premijera kojeg ironično naziva *uglađenim europejcem* nego i srpskog predsjednika pripisujući mu 'nedijagnosticiran poremećaj ličnosti', te navodeći da svaki tjedan nariče, prijeti, održava psihoterapeutske seanse, laže i luduje na prethodno nezamislive načine za jednog predsjednika države. U tome su članku narušene sve Leecheove maksime jer se ne poštuju interesi i prava osoba koje su imenovane u članku, umanjuje se korist, apsolutno je vidljivo nesuglasje i antipatija autora prema osobama koje imenuje. Osim predsjednika i premijera, osobnim imenom oslovljen je i ministar zdravstva Vili Beroš:

29) *Vili, zašto? Bacili 4,3 milijuna na CijepiSe. Za taj novac 160 ljudi moglo je dobiti lijek za rak. (24S)*

U ovom slučaju imenovanje aktualnog ministra samo osobnim imenom može se pripisati autorovoj želji za efektnošću i ekonomičnošću jer je riječ o novinskom naslovu.

U ovom poglavlju analizom medijskog diskursa može se zaključiti da načini imenovanja i oslovljavanja koji imaju određeni pragmatički učinak imaju veću pojavnost pri imenovanju i oslovljavanju ženskih osoba naspram muških osoba. U sljedećem poglavlju analizirat će se načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki i političara u političkom diskursu, a potom će se iznijeti i komparativna analiza rezultata.

4. 2. Imenovanje i oslovljavanje u političkom diskursu

U nastavku rada donosi se tablični prikaz imenovanja hrvatskih političarki u političkom diskursu. Izvori koji su korišteni pri istraživanju političkog diskursa jesu *PolitikaPlus*, *Objektivno.hr* i *Nacional*.

Tablica 3. *Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki u političkom diskursu*

	Josipa Rimac			Gabrijela Žalac			Anka Mrak-Taritaš			Dalija Orešković			Blaženka Divjak			UKU PNO
	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P	OB	NAC	
IME + PREZIME	19	10	26	16	5	14	4	10	6	10	25	24	4	5	11	189
PREZIME	10	15	7	7	9	11	24	15	23	15	3	4	16	3	10	172
INICIJAL PREZIME +	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
APOZICIJA + IME + PREZIME	-	1	-	2	3	1	-	-	-	2	4	1	1	10	1	26
ATRIBUT + IME + PREZIME	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3
ATR. + APOZ. + IME + PREZIME	6	7	2	7	9	7	6	10	5	4	2	5	10	14	11	105
APOZICIJA + PREZIME	-	1	-	3	7	1	-	-	-	3	-	1	4	3	2	25
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + PREZIME	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ŽENSKO PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
OSOBNO IME	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA+ IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Pri istraživanju načina imenovanja i oslovljavanja ženskih osoba odnosno hrvatskih političarki u političkom diskursu pronađeno je 523 pojavnice koje pripadaju stilski neutralnim načinima imenovanja i oslovljavanja što iznosi 99,62 %, a tek dva primjera (0,38 %) koja pripadaju drugoj skupini načina imenovanja. Za svaki način imenovanja donosi se po jedan primjer:

- a) ime + prezime: Josipa Rimac iz Remetinca je puštena krajem rujna prošle godine. (P+)
- b) prezime: Na novinarski upit koliko je poduzenicima problematično doći do sredstava, Žalac je kazala kako to ovisi o tome kakav je natječaj i kakvi su prijavljeni projekti. (OB)
- c) inicijal imena + prezime: D. Orešković: Milanovićeve izjave insinuiraju ozbiljne zlouporabe vlasti (P+)
- d) apozicija + ime + prezime: Imena koja gotovo da su svaki dan bila u javnosti, odvjetnica Dalija Orešković, sudac Mislav Kolakušić, kao i saborski zastupnici Marko Vučetić i Bojan Glavašević, dok je nešto manje prisutan bio Boris Jokić. (OB)
- e) atribut + ime + prezime: Na pitanje bi li HDZ kao pobjednička strnaka trebala imati svog predsjednika Sabora i kakav će stav zauzeti na sjednici, odgovarala je HDZ-ova Josipa Rimac. (OB)
- f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: Bivša ministrica Blaženka Divjak predala je dužnost novom ministru Radovanu Fuchsu i kazala, uz ino, da je naišla na otpore, osobito u sustavu visokog obrazovanja, pa su novinari pitali Fuchsa kako će rješavati te otpore. (P+)
- g) apozicija + prezime: Nakon ministričinih 'konfuznih' izjava o tome tko je i kako nabavio automobil, ali i cijeni najma afera Mercedes bacila je novo svjetlo na odnos ministricice Žalac i vlasnika tvrtki Jolly Auto Line i Star Rent a Car, Josipa Stojanovića Jollyja. (NAC)
- h) atribut + prezime: -
- i) atribut(i) + apozicija + prezime: Uskok u ' aferi vjetroelektrane ' osumnjičio i bivšu ministricu Žalac, ona je 22-okrivljena (NAC)

Iz Tablice 3. vidljivo je da i u političkom diskursu prevladavaju ime i prezime i samo prezime pri imenovanju i oslovljavanju, a po čestotnosti na trećem mjestu nalazi se atribut(i) + apozicija + ime + prezime. Ostalih je načina znatno manje u odnosu na spomenuta tri. Unatoč činjenici da su takvi načini stilski neutralni, i među ovim primjerima bilo je onih koji su imali kakav pragmatički učinak. Jedan je od takvih i članak na *Objektivno.hr*⁴ koji govori o Josipi Rimac i Kolindi Grabar Kitarović. Josipu Rimac u cijelom se članku imenuje i oslovljava imenom i prezimenom ili samo prezimenom, dok se bivšu hrvatsku predsjednicu na nekim mjestima u članku

⁴ Cijeli članak dostupan na: <https://objektivno.hr/kninska-gradonacelnica-skinula-zastavu-s-tvrde-i-poklonila-je-gradanki-kolindi-grabar-kitarovic-35122>

imenuje samo imenom. Kako navode Filipov i Glušac, ime je bivše predsjednice Kolinde Grabar Kitarović za vrijeme predsjedničke kampanje „postalo svojevrsni brand (primjerice, nalazilo se na promotivnim plakatima), a postoji i televizija koja prati njezin rad – Kolinda TV (www.kolinda.tv).“ (Filipov, Glušac, 2019: 73). Uzimajući u obzir da je članak napisan i prije predsjedničke kampanje (u studenom 2014.), može se reći, uvidom u kontekst članka, da su aktivirane strategije neuljudnosti jer se autor koristi frazama poput one da su obje dame „promašile ceo fudbal“ pri čemu autor riječ *dame* stavlja pod navodnike što upućuje na činjenicu da je riječ o ironiji i sarkazmu. Autor članak završava rečenicama: „I nije HDZ pobijedio u ratu, već hrvatska nacija i branitelji, a Rimac i Kitarović si baš svašta dozvoljavaju. Još kad se čuje Kolindin “govor” koji počinje gotovo uvijek sa: “JA NEĆU DOZVOLITI”, JA pa JA, onda je svima jasno o kakvoj se gospođi radi, jer “će slušati svoj narod i građane”...“ Ovim člankom narušava se pozitivni obraz i Josipe Rimac i Kolinde Grabar Kitarović, a krše se i Leecheove maksime velikodušnosti, simpatije, odobravanja.

Primjeri druge skupine načina imenovanja i oslovljavanja u izrazito malom broju zastupljeni pri imenovanju ženskih osoba, potvrđena su tek dva primjera, prvi pri imenovanju Gabrijele Žalac, a drugi Dalije Orešković:

30) *'Slavonac i Slavonka vode dva najbitnija resora za Slavoniju, ali i za ostale dijelove Hrvatske, no Slavonija zaslužuje posebnu brigu i zato smo Gabrijela i ja tu. Zadnjih devet mjeseci bili su turbulentni, sustav je bio dobar, ali kompliciran. Nisam se razočarao niti u jednog čovjeka u ministarstvu. Ostavljam sustav koji je puno sređeniji nego prije devet mjesecu', kazao je Tolušić, prenosi NI. (NAC)*

31) *POVJERENSTVO ZA SUKOB INTERESA: Za sve je valjda kriva 'crna Dalija' (OBJ)*

Iako oba načina imenovanja pripadaju drugoj (morfo)sintaktičkoj skupini, ni jednom se primjeru ne može pripisati pragmatički učinak. U primjeru 30 riječ je o citatu, direktnom prenošenju riječi Mislava Tolušića. U primjeru 31 Dalija Orešković imenuje se atribuiranim imenom *crna Dalija*, no već u sljedećoj rečenici saznaje se da je to zapravo naziv knjige koju je napisala Dalija Orešković:

32) – *Ja sam kriva! – kaže Dalija Orešković, bivša predsjednica Povjerenstva (o kojoj je objavljena knjiga nazvana 'Crna Dalija').*

Iz primjera 32 također je vidljivo da se Daliju Orešković, kao i u ostatku članka imenuje stilski neutralnim načinom imenovanja što znači da se ni primjeru 30 ne može pripisati bilo kakav pragmatički učinak.

U nastavku se donose rezultati istraživanja imenovanja muških osoba u političkom diskursu.

Tablica 4. Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u političkom diskursu

	Andrej Plenković			Zoran Milanović			Krunoslav Capak			Vili Beroš			Zdravko Marić			UKU PNO
	P+	OB	NAC	P+	OB	NA C	P+	OB	NAC	P+	OB	NA C	P+	OB	NAC	
IME + PREZIME	2	16	16	1	8	9	1	10	5	-	7	9	1	2	10	97
PREZIME	15	12	7	23	16	12	25	15	18	20	20	12	18	12	13	238
INICIJAL + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
APOZICIJA + IME + PREZIME	8	1	4	1	5	7	-	-	-	-	-	1	1	4	-	32
ATRIBUT + IME + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + APOZ. + IME + PREZIME	9	4	6	5	3	4	10	10	10	13	8	12	12	11	9	126
APOZICIJA + PREZIME	1	1	2	5	2	3	-	-	2	2	-	1	3	5	3	30
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
OSOBN IME	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATRIBUT + APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

NADIMAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
---------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Učestalost korištenja stilski neutralnih načina imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara identična je onoj hrvatskih političarki, potvrđeno je 525 pojavnica, od toga imenom i prezimenom 97, a prezimenom čak 238 puta. Zanimljivo je da za četiri načina imenovanja iz prve skupine nije pronađen ni jedan primjer, dok je prethodnoj Tablici 3. nedostajalo potvrde za jedan način imenovanja. Za načine imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u političkom diskursu donosi se po jedan primjer:

a) ime + prezime: *KRUNOSLAV CAPAK: Izbori ne donose značajan dodatni rizik (OB)*

b) prezime: *Milanović je odnos s Vučićem kratko opisao s "okej" (P+)*

c) inicijal imena + prezime: -

d) apozicija + ime + prezime: *Na pitanje je li ga Josipa Rimac kontaktirala u vezi vjetroelektrana odgovorio je kako s tom temom nema apsolutno ništa te da je ministar Zdravko Marić danas vrlo temeljito odgovarao na pitanja o tome. (OB)*

e) atribut + ime + prezime: -

f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: *Na konferenciji je bio i predsjednik HDZ-a i Vlade Andrej Plenković. (P+)*

g) apozicija + prezime: *Ministar Beroš istaknuo je i kako će osim neposredne hitne pomoći trebati razmišljati i o psihološkoj pomoći za osobe pogođene potresom. (NAC)*

h) atribut + prezime: -

i) atribut(i) + apozicija + prezime: -

Potvrđena su samo dva primjera načina imenovanja i oslovljavanja koji pripadaju drugoj skupini načina imenovanja:

33) *Dok je uz Plenkovića Šeks, Andrej ne treba strahovati. (OB)*

34) *Savršeno kozmički izabran par, Sanja i Zoran. (OB)*

U primjeru 33 premijer Andrej Plenković u prvoj surečenici oslovljen je prezimenom, a u drugoj imenom što upućuje na autorovu želju da izbjegne ponavljanje prezimena u jednoj rečenici te se stoga može zaključiti da u tom primjeru nema strategija neuljudnosti. U sljedećem primjeru

Zoran Milanović, tada premijer, oslovljen je osobnim imenom u članku u kojemu autor piše o njegovim izjavama i izjavama njegove žene. Kroz članak se premijer i njegova žena imenuju stilski neutralnim načinima imenovanja, a tek u posljednjem se odlomku teksta imenuju samo osobnim imenom što se može pripisati autorovoj želji za efektnošću, ali i narušavanju pozitivnog obraza uzimajući u obzir kontekst, odnosno sadržaj članka.⁵

4. 3. Usporedba načina imenovanja i oslovljavanja

U nastavku se nalazi usporedna tablica načina imenovanja hrvatskih političarki i političara u medijskom i političkom diskursu.

Tablica 5. *Usporedba načina imenovanja i oslovljavanja*

	MEDIJSKI DISKURS			POLITIČKI DISKURS		
	ŽENE	MUŠKARCI	UKUPNO	ŽENE	MUŠKARCI	UKUPNO
IME + PREZIME	110	34	144	189	97	286
PREZIME	227	315	542	172	238	410
INICIJAL + PREZIME	12	0	12	1	2	3
APOZICIJA + IME + PREZIME	23	38	61	26	32	58
ATRIBUT + IME + PREZIME	1	0	1	3	0	3
ATR. + APOZ. + IME + PREZIME	98	88	186	105	126	230
APOZICIJA + PREZIME	22	37	59	25	30	55
ATRIBUT + PREZIME	1	0	1	0	0	0
ATRIBUT + APOZICIJA + PREZIME	1	4	5	2	0	2
ŽENSKO PREZIME	13	/	13	0	/	0
OSOBN O IME	16	1	17	1	2	3
ATRIBUT + IME	1	0	1	1	0	1

⁵ Cijeli članak dostupan na: <https://objektivno.hr/zoran-milano-vic-potvrdio-poslovicu-sit-gladnome-ne-vjeruje-ali-ne-vjeruju-ni-njemu-gladni-niti-oni-siti-njega-i-njegove-vlade-34881>

APOZICIJA + IME	0	0	0	0	0	0
ATRIBUT + APOZICIJA + IME	0	0	0	0	0	0
NADIMAK	0	8	8	0	0	0

Analizom Tablice 5. može se zaključiti da i u medijskom i političkom diskursu prevladavaju stilski neutralni načini imenovanja i oslovljavanja i žena i muškaraca. Najzastupljeniji su načini imenovanja u toj skupini imenovanje i oslovljavanje samo prezimenom, potom imenom i prezimenom, a na trećem mjestu po čestotnosti nalazi se imenovanje i oslovljavanje atributom, apozicijom, imenom i prezimenom. Nešto manje primjera potvrđeno je za imenovanje apozicijom, imenom i prezimenom te apozicijom i prezimenom, a najmanje primjera u oba diskursa pronađeno je za imenovanje i oslovljavanje inicijalom imena i prezimenom, atribuiranim imenom i prezimenom, atributom, apozicijom i prezimenom te atribuiranim prezimenom. Nadalje, kada je riječ o načinima imenovanja i oslovljavanja koje imaju određeni pragmatički učinak, vidljivo je da takvi primjeri prevladavaju u medijskom diskursu, na mrežnim stranicama *Večernji List*, *24sata* i *Index.hr*. Pronađen je 31 primjer takvog načina imenovanja i oslovljavanja, a od toga 20 primjera pronađeno je pri istraživanju hrvatskih političarki. Tom je činjenicom potvrđena i osnovna pretpostavka ovog rada – vidljiva je jezična agresija i rodna različitost u promatranim diskursima. U političkom je diskursu broj neformalnih načina imenovanja jednak i kod ženskih i kod muških osoba te je taj broj u odnosu na medijski diskurs manji. Uvidom u broj primjera za svaki način imenovanja kod muških i kod ženskih osoba, vidljivo je da je za žene pronađen najmanje jedan primjer za svaki način imenovanja (osim za apoziciju i ime i atribut, apoziciju i ime za koje nije potvrđen ni jedan primjer u cijelom korpusu) što upućuje na bogatiju morfosintaksu načina imenovanja ženskih osoba. Također, ono što je zanimljivo jest da bez obzira na način imenovanja i oslovljavanja koji može biti i neutralan, često se uvidom u sam sadržaj novinskih članaka može primijetiti narušavanje obraza hrvatskih političarki i političara te kršenje Leechovih maksima. Primjeri koji pripadaju drugoj morfosintaktičkoj skupini imenovanja i oslovljavanja ne aktiviraju svaki put strategije neuljudnosti, pa tako imenovanje samo imenom često znači autorovu želju za efektnošću ili familijarnošću posebice u člancima koji tematiziraju privatni život hrvatskih političarki i političara (najčešće Dalija Orešković), a rjeđe takvi primjeri imaju negativne konotacije.

5. ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja medijskog i političkog diskursa nameće se potvrđan odgovor na pretpostavke navedene u 4. poglavlju: 1) s obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku potvrđena je rodna različitost i jezične agresije u promatranim diskursima, 2) i u medijskom i u političkom diskursu prevladavaju stilski neutralni načini imenovanja i oslovljavanja, 3) u medijskom diskursu više je primjera druge morfosintaktičke skupine načina imenovanja nego u političkom diskursu, 4) podjednako su u tim primjerima ostvarene pozitivne konotacije ili želja za familijarnošću i pragmatički učinci poput pejorativnosti ili ironije. Analizom podataka i primjera pronađenih na internetskim stranicama dnevnih novina i političkih portala dolazi se do spoznaje da stilski neutralni načini mogu ponekad imati određen pragmatički učinak, odnosno aktivirati strategije neuljudnosti, ali samo uvidom u širi kontekst članka. Slično tvrdi i Marot, te navodi da „čak i pisana poruka, iako fiksirana medijem kojim se prenosi, nudi različite mogućnosti shvaćanja uljudnosti, ovisno o tome je li pisana rukom ili ne, velikim ili malim slovima, kakve su forme oslovljavanja primijenjene itd. Uljudnost dakle ovisi o vrlo širokom kontekstu primjene, te je moguće da poruka koja u jednoj situaciji i s jednim sugovornikom funkcionira kao uljudna, u drugom kontekstu i s drugim sugovornikom bude shvaćena čak i kao uvredljiva.“ (Marot, 2005: 68) Izvori korišteni pri istraživanju medijskog diskursa jesu *Večernji list* koji se „u hrvatskoj javnosti smatra ozbiljnim i relevantnim dnevnim novinama“ (Filipov, Glušac, 2019: 80), *24 sata* koji „odlikuje gdjekad ozbiljan pristup temama, ali i sklonost traču“ (Filipov, Glušac, 2019: 80), dok se *Index.hr* smješta katkad i u senzacionalističko novinarstvo. Vodeći se tom činjenicom, uvidom u tablice 1. i 2. može se primijetiti kako se načini imenovanja i oslovljavanja češće pojavljuju u *24sata* i *Index.hr* nego u *Večernjem listu*. S druge pak strane, češće se pojavljuju u *Večernjem listu*, *24sata* i *Index.hr* nego u izvorima *PolitikaPlus*, *Objektivno.hr*, *Nacional*. Na meti novinara koji krše Leecheove maksime i narušavaju obraz govornika/sugovornika češće su se našle ženske osobe s hrvatske političke scene nego muške osobe s hrvatske političke scene, a također se češće pisalo o privatnim životima žena (primjerice rastava braka Dalije Orešković) nego muškaraca, no „privatni i obiteljski život svake osobe zakonom je zaštićen od senzacionalističkog izvještavanja. Nažalost, novinari često pišu o obiteljskim problemima, nesuglasicama i preljubima domaćih i stranih osoba iz javnoga života.“ (<https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima/>) Kada je riječ o hrvatskim političarima, najčešća je pojava imenovanje i oslovljavanje Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića njihovim nadimcima *Plenki* i *Zoki*. Uzevši u obzir retoriku te svakodnevne opaske kojima se služe Plenković i Milanović, može se reći da su oni sami uzrokovali takav stav javnosti i novinarstva prema njima samima, budući da

se međusobno "časte" raznim pridjevima i imenima. Ipak, unatoč tomu, novinari i publicisti trebali bi imati određenu dozu poštovanja prema aktualnom premijeru i predsjedniku države te se ne spuštati na takvu razinu imenovanja i oslovljavanja u javnom diskursu.

6. LITERATURA

1. Badurina, Lada; Kovačević, Marina. 2001. *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
2. Bakšić, Sabina. 2012. *Strategije učtivosti u turskom jeziku*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
3. Brown, Penelope; Levinson C. Stephen, 1987. *Politeness: Some Universals in language Use*. Cambridge: Cambridge University Press
4. Cutting, Joan. 2002. *Pragmatics and discourse*. London/New York: Routledge.
5. Filipov, Mia; Glušac, Maja, 2019. Kakvu je ženu stvorio medijski diskurs? – imenovanje žena u medijima. U: *Zbornik radova: Gramatikom kroz onomastiku*. Ur. Glušac, Maja; Mikić-Čolić, Ana. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 65-83.
6. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
7. Glovacki-Bernardi, Zrinjka, 2001. *Uvod u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga.
8. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža. Zadnja posjeta: 21. 6. 2021. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49926>
9. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2009. *Jezik medija – publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
10. Komar, Mihaela; Glušac, Maja, 2020. Pleonazmi u administrativnom stilu hrvatskoga jezika, U: *Od norme do uporabe 2*, zbornik radova. Ur. Glušac, Maja. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 245-278.
11. Kordić, Snježana, 1999. Konverzacijske implikature. *Suvremena lingvistika*, Zagreb, 17/31-32; 87-96
12. Kuna, Branko, 2009. Uljudnost i njezini učinci u komunikaciji. *Lingua Montenegrina*, Cetinje, br. 3, str. 81–93
13. Leech, Geoffrey, 1983. *Principles of Pragmatics*. London/New York: Longman.
14. Marot, Danijela, 2005. Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. *Fluminensia*, Rijeka, 17/ 1, str. 53–70.
15. Matešić, Mihaela; Marot Kiš, Danijela, 2015. Pragmatika gramatičkih oblika: morfološka i sintaktička sredstva kao načini za iskazivanje uljudnosti. *Fluminensia* 27/2. 103–116.
16. Silić, Josip, 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput
17. Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

18. Tošović, Branko, 1988. *Funkcionalni stilovi*. Sarajevo: Svjetlost.
19. Watts, J. Richard, 2003. *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.

7. IZVORI

<https://www.24sata.hr/>

<https://www.index.hr/>

<https://www.nacional.hr/>

<https://objektivno.hr/>

<https://www.politikaplus.com/>

<https://www.vecernji.hr/>

8. PRILOZI

Slika 1. *Shematski prikaz funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika*

Tablica 1. *Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki u medijskom diskursu*

Tablica 2. *Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u medijskom diskursu*

Tablica 3. *Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političarki u političkom diskursu*

Tablica 4. *Načini imenovanja i oslovljavanja hrvatskih političara u političkom diskursu*

Tablica 5. *Usporedba načina imenovanja i oslovljavanja*